

Skupinsko socialno učenje

Metoda za razvijanje celostne osebnosti in sožitja

■ **Jože Ramovš**, prof. dr., antropolog in socialni delavec, predstojnik *Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*, je izredni profesor na *Univerzi v Ljubljani*. Napisal je dvajset samostojnih knjig, njegova strokovna bibliografija v COBISS obsega nad tisoč enot.

Metodo skupinskega socialnega učenja razvijamo na Inštitutu Antona Trstenjaka dobrega četrto stoletja. Pri delu za izboljševanje medčloveškega sožitja in sodelovanja namreč zgolj razumsko znanje ni učinkovito. Programe za to področje smo zato razvijali na osnovi dobrih izkušenj skupinskega dela, ki ga je v prvi polovici 20. stoletja praktično in znanstveno zasnoval Jakob Moreno¹, razcvet pa je doživelo v drugi polovici stoletja.

Metodo skupinskega socialnega učenja stalno izpopolnjujemo z raziskovanjem na temelju dobrih izkušenj v praksi. Danes je to naša osnovna metoda pri vrsti novih programov za kakovostno staranje ter učenje lepšega sožitja in boljšega sodelovanja, npr. v prostovoljsko vodenih medgeneracijskih skupinah, pri usposabljanju prostovoljcev, družinskih članov, ki doma oskrbujejo starega človeka, vodstvenega kadra za menedžment sodelovanja ob staranju zaposlenih v podjetjih, šolah in drugih organizacijah ipd.² Ta metoda je uporabna povsod, kjer mora biti učenje celostno življenjsko in ne pretežno razumsko, tehnično, vajeniško, spretnostno ali drugače enostransko.

Oris skupinskega socialnega učenja

V čem se skupinsko socialno učenje razlikuje od drugih učnih metod in kaj ima z njimi skupnega?

Pri *intelektualnem učenju* sta v ospredju razumska in spominska plat. Njegov cilj je zbirati objektivno, to je brezosebno znanje o stvareh, ljudeh, dogajanju, delovanju, proizvajanju in pridobivanju. Skupinsko socialno učenje ima z njim skupno prizadevanje za razumski uvid v smiselnost in potek učenja, izhaja pa iz osebnih izkušenj in je usmerjeno vanje.

Pri *vajeniškem ali tehničnem učenju* je v ospredju storilnostno delovno usposabljanje in usvajanje veščin za opravljanje različnih del v gospodinjstvu, poklicih, za vožnjo

Iz slabih izkušenj se je mogoče uspešno učiti šele, ko znamo do njih zavzeti smiselno stališče in jih prav obdelati. To dvoje je zahtevno delo.

avtomobila in pri drugih pridobitnih dejavnostih. Skupinsko socialno učenje ima z njim skupno konkretno uporabnost naučenega za vsakdanje sožitje, usmerjeno pa je povsem na polje *biti človek med ljudmi* in ne k pridobivanju sredstev, ki jih je treba *imeti* za preživljanje.

Spretnostno učenje pri športnih in podobnih treningih ima v ospredju individualno spretnost in tekmovalnost, medtem ko je pri socialnem učenju uspeh vsakega premo sorazmeren z uspehom vseh drugih v skupini. Skupna jima je vztrajnost v vadbi, pri ekipnih športih tudi skupinska metoda.

Socialno učenje je torej metoda za oblikovanje in razvoj človekove osebnosti ter lepšega medčloveškega sožitja in sodelovanja v družini, službi in družbi. Pri njem se krepi ta to potrebni temeljni človeški zmožnosti:

sodoživljanje z drugimi in solidarnost.

Preglejmo nekatere značilnosti socialnega učenja.

Socialno učenje je osebno človeško. Izhaja iz osebne človeške izkušnje tistega, ki poučuje, tistega, ki se uči, iz izkušenj vzornikov, članov skupine, družinskih članov, sodelavcev in drugih. Pri tem je v ospredju spoštovanje človeškega dostojanstva vsakogar od prisotnih in odsotnih.

Pri skupinskem socialnem učenju je odločilna povezanost med spoznanji in življenjem. Pri njem vsako potrebno strokovno znanje sproti spreminjamo v konkretno osebno in sožitno prakso. In obratno: iz pomembnih vsakdanjih izkušenj sproti luščimo nova spoznanja, seveda na ravni intelektualnih potreb udeležencev konkretne skupine.

Skupinsko socialno učenje je celostno življenjsko. Zajema celotnega človeka z vsemi njegovimi razumskimi, doživljajskimi, praktičnimi in drugimi sposobnostmi, medtem ko intelektualno učenje zajame predvsem razum oziroma levo možgansko polovico. Učno izhodišče skupinskega socialnega učenja je uvid vsakega od članov, da so njegove potrebe in potrebe drugih v skupini ter njegove zmožnosti in zmožnosti drugih dopolnjujoča se celota.

Glavna učna snov pri skupinskem socialnem učenju so izkušnje vseh članov skupi-

ne, zato je pripovedovanje dobrih izkušenj – in v dobre obdelanih slabih izkušenj – glavna dejavnost ali delovna metoda; o tem več pozneje. Poleg nje uporabljamo še vrsto dejavnosti; navedimo dve.

Biblioedukacija. Branje (npr. vnaprejšnje ter glasno v skupini) in pogovor ob njem je danes cenjena preventivna in terapevtska metoda (biblioterapija). Pri skupinskem socialnem učenju sodi v redni nabor dejavnosti.

Dragocena učna snov skupinskega socialnega učenja so živa vprašanja, ki se porajajo ob lastnih izkušnjah in izkušnjah drugih ali ob biblioedukacijskem pogovoru. Pravo radovedno vprašanje je več vredno kakor dober odgovor, ker z njim človek potisne svoje možgane in dogajanje v skupini v ustvarjalni proces iskanja življenjskih odgovorov. Ob vprašanjih se pogovarjamo po sokratski metodi (majevtiki): celostno življenjsko, eksistencialno in ne zgolj intelektualno ali čustveno. Pomembno je usvajanje zahtevne veščine, da človek svojih neprijetnih izkušenj, neuspehov, nejasnosti in nemoči ne premleva v sebi ter jih z grenkobo ali obtožbo pripoveduje drugim, ampak jih spremeni v radovedno vprašanje, ga zapiše in ob primerni priložnosti zastavi drugim v skupini, ker bi rad našel odgovor nanj. Ko se človek nauči tega, je njegovo socialno učenje doseglo zelo visoko raven.

Skupina oblikuje medčloveški prostor

Skupina je pri tej metodi bistvena, zato je poudarek *skupinsko* že v njenem imenu. Individualno socialno učenje ni mogoče. Lepšega sožitja in osebnostnega zorenja se človek ne more učiti sam iz knjig, z razmišljanjem in analiziranjem ali z usvajanjem znanja iz spleta. Tudi v skupnosti ne, da bi npr. poslušal predavanje ali zastavljal strokovnjakom anonimna vprašanja.

Skupinsko socialno učenje poteka večinoma v majhni skupini, ki šteje od dva do osem ljudi, ali v srednje veliki skupini do osemnajst ljudi, redko v veliki skupini, katere zgornja meja je dvaintrideset ljudi.

Slog skupinskega dela pri tej metodi ne sme biti niti avtoritaren niti razpuščeno anarhičen, ampak demokratičen, da komunicirajo vsi z vsemi, toda urejeno, tako da so pri različnih dejavnostih vloge med vsemi jasno

razdeljene in vsakdo sprejema odgovornost za kakovost svoje vloge.

Skupinsko socialno učenje se torej dogaja v skupini, ko se spoznanja in izkušnje pretakajo med vsemi po načelu: *vsí smo učenci in vsí smo učitelji, razlike nas bogatijo*.

V začetku skupinskega socialnega učenja gre prizadevanje v smeri sproščenega pripovedovanja dobrih izkušenj. S tem spontano nastaja prijetno vzdušje, ki vsakega usmerja v pozorno, radovedno in spoštljivo poslušanje drugih. Pri tem se čedalje bolj zaveda svojih izkušenj in spoznanj. Na temelju dobrih izkušenj se mu krepi zmožnost, da jih na primeren način

sožitje, proti izkušnjam drugih in proti pripovedovanju svojih izkušenj. V učni skupini zavlada vzdušje spoštovanja in varovanja intimnosti vsakogar. Ko imajo vsi izkušnjo, da se v skupini govori osebno, vendar ne o intimnih stvareh nikogar, in da nihče zunaj skupine ne izve, kar so osebne povedali, vlada med njimi zaupanje. Med etičnimi načeli skupinskega socialnega učenja ima častno mesto molčecnost: osebne stvari drugih, ki jih človek sliši v skupini, ostanejo v skupini.

Za dober potek skupinskega socialnega učenja je zelo pomembno, da je skupina zdravo vpeta v življenje širše skupnosti.

Foto: Matej Hozjan

pripoveduje drugim. Za skupine, ki delajo po metodi skupinskega socialnega učenja, je značilna dobra pogovorna kultura. Ta se najbolj oblikuje na prvih srečanjih skupine ob jasnih spoznanjih o zakonitostih naganjanja drugih, dobrega pripovedovanja, poslušanja in molčanja.

Ko ljudje v skupini čutijo prijetno vzdušje in ko njihove pripovedi ali izkušnje nihče ne zlorabi, v njih obmirujejo obrambni mehanizmi proti učenju novih vzorcev za

Skupinsko socialno učenje za lepše sožitje in boljše sodelovanje se torej dogaja samo v medčloveškem prostoru, ki nastane v skupini pri osebnem odnosu in komuniciranju.

Obdelane izkušnje gradijo človekovo življenje in medčloveško sožitje

Najbolj osebna človekova lastnina so njegove izkušnje; so tako osebne in tako lastne

kakor njegovo telo. Iz življenjskih izkušenj je sestavljena naša zavest: kdo in kaj sem. Izkušnje nas oblikujejo, da smo takšni, kakršni smo: srečni ali nesrečni, dobri ali slabi, drugim prijetni ali zoprni, uspešni ali neuspešni. Zato so osebne izkušnje največje osebno bogastvo. In izkušnje: dobre, vsakdanje in slabe; tudi slabe so za življenje in sožitje odločilne, obenem pa zelo zahtevne. *Vsakdanjih izkušenj* je največ. V skupini se utirjamo v sožitje boljše vsakdanje izkušnje. To uspeva zlasti ob vzorcih lastnih dobrih izkušenj in ob dobrih izkušnjah tistih, ki so nam pri srcu.

Dobre izkušnje so glavno učno gradivo pri skupinskem socialnem učenju. Vsakdo jih ima veliko, saj vsak dan doživimo, naredimo ali se nam zgodi kaj lepega, dobrega, zanimivega, koristnega. Dobre izkušnje so nam tako samoumevne, da se jih večinoma ne zavedamo. Pozabljenih pa ne moremo koristno uporabljati zase, da bi nas osrečevale in s tem dajale življenjsko moč. In ne morejo koristiti drugim, da bi se jih veselili in iz njih učili. Učenje je najlažje in najuspešnejše iz dobrih izkušenj. Zato v skupini dobre izkušnje obdelujemo tako, da se jih zavemo, smo jih veseli, nanje ponosni in zanje hvaležni. In o njih pripovedujemo drugim, da se z njimi obogatijo.

Slabe izkušnje. Tudi te ima vsakdo. So neprijetne, težke, žalostne, tragične. Same po sebi človeka klestijo, lomijo in pohablajo. Iz njih se je mogoče uspešno učiti šele, ko znamo do njih zavzeti smiselno stališče in jih prav obdelati. To dvoje je zahtevno delo. Zanj je treba imeti že utrjeno navado učenja iz dobrih izkušenj. Za obdelovanje slabih izkušenj imamo vrsto učinkovitih orodij. Enega smo že omenili: namesto da bi se grenil in težil drugim s slabo izkušnjo, se v skupini učim najti v tej težavi izzivalno nalogo, ki jo hočem obvladati, ne da bi pri tem komu škodil, se maščeval ali mu tekmovalno dokazoval svoj prav. To je začetek obdelovanja slabe izkušnje v meni, ki se nadaljuje s tem, ko drugim v skupini to povem v obliki radovednega vprašanja, npr.: *Tole se mi je zgodilo in me žalosti; kako je kdo od vas rešil podobno zagato?*

Opis orodij za obdelovanje slabih izkušenj pri skupinskem socialnem učenju presega obseg tega članka. Prav tako povezava te metode s sodobnimi nevroznanstvenimi spoznanji oziroma s prastaro vzgojno izku-

Foto: Marko Hrovat

šnja, kako pomembni so pri učenju navdušenje, veselje, zanimanje, radovednost ... Ostaja tudi prikaz sodobnih spoznanj o pomenu zavzemanja smiselnega stališča do lastnih izkušenj in možnosti. Namen in meja članka sta oris te učinkovite metode za vseživljenjsko osebnostno zorenje vse tja v starostno onemoglost in s tem povezano oblikovanje lepšega sožitja in boljšega sodelovanja vse življenje. ◀

Opombe

1 V slovenščini je obsežen izbor Morenovih del: Groterath, Angelika (ur.) (2000): Moreno, Jacob Levy; Moreno Toeman, Zerka. *Skupine, njihova dinamika in psihodrama*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

2 Po metodi skupinskega socialnega učenja so narejeni naši priročniki za udeležence programov, npr. *Družinska oskrba*, *Prostovoljski dnevnik*, *Družabniški dnevnik*, *Bralni dnevnik*, *Preprečevanje padcev v starosti*, *Obvladovanje krvnega tlaka*, *Starajmo se trezno*, *Življenje ob rožnem vencu* (za Karitasove župnijske skupine za starejše), *Varno staranje*, *Menedžment sodelovanja ob staranju zaposlenih*.